

Veřejná kontrola

ked

1

Veřejná kontrola a její pojetí

- Veřejná kontrola je významným nástrojem veřejné ekonomiky.
- Je metodou pro zjišťování efektivnosti.
- **Veřejná kontrola** je jedním z možných prostředků, aby veřejná ekonomika důsledně působila ve veřejném zájmu a se zřetelem na realizaci veřejných úkolů.

ked

2

Široké pojetí veřejné kontroly

- **Široké pojetí veřejné kontroly vymezuje kontrolu** jako souhrn činností, které jsou součástí řídicí práce.
- **Kontrola** je chápána jako činnost, jejíž podstatou je zjišťování skutečného stavu a jeho hodnocení se stavem, kterého mělo být dosaženo.
 - Důležité je určení **standardu**.

ked

3

Užší pojetí veřejné kontroly

- **Informační pojetí** – poznávací funkce kontroly.
- **Regulační pojetí** – zjišťování stavu provádění činností.
- **Represivní pojetí** – dodržování standardů.
- **Ovládací pojetí** – kontrola jako aktivní činnost.

ked

4

Členění veřejné kontroly podle časového vztahu kontroly a kontrolované činnosti

- **Předběžná kontrola**, která se realizuje před rozhodnutím, kdy je ještě možné vyloučit dopředu nedostatky.
- **Průběžná kontrola**, jež je zaměřena na současnost a na průběžné zásahy podle charakteru odchylek.
- **Následná kontrola** – tento druh kontroly zpravidla kontroluje plnění opatření, uložených komplexními a tématickými kontrolami.
- **Soustavná kontrola** – je to nepřetržitá kontrola, která váže velký počet pracovníků a jsou s ní spojeny vysoké náklady.
- **Občasná kontrola** – tato kontrola je realizována nepravidelně, např. při předávání funkcí, majetku apod.

ked

5

Členění veřejné kontroly podle vztahu kontroly k objektu kontroly

- Podle vztahu kontroly k objektu kontroly existuje:
 - **vnitřní kontrola** – tuto kontrolu realizuje subjekt kontroly, který je součástí kontrolovaného systému,
 - **vnější kontrola** – při této kontrole neexistuje vztah podřízenosti kontrolované soustavy k subjektu kontroly.
- *Vnější kontrola je chápána jako kontrola vykonávaná kontrolním orgánem u jemu nepodřízených, jim nezaložených ani nezřízených právnických osob a organizačních jednotek.*

ked

6

Členění veřejné kontroly podle organizačního vztahu

- Z tohoto pohledu rozlišujeme:
 - **vertikální kontrolu**, která je obsažena v základních povinnostech každého vedoucího, podle zásady „kdo řídí, kontroluje“ a je také kontrolován.
 - *Uplatňuje se zejména v lineárních organizačních strukturách.*
 - **horizontální kontrolu** – tato kontrola se realizuje mezi pracovníky či pracovními kolektivy na stejném stupni řízení, lze ji považovat za porovnávací kontrolu.

ked

7

Státní kontrola

- **Státní kontrolou** je třeba rozumět kontrolní činnost k tomu určených subjektů, která se zaměřuje na hospodaření s finančními a hmotnými prostředky státu a na plnění povinností vyplývajících z obecně závazných právních předpisů, případně uložených na základě těchto předpisů, pokud nejde o kontrolní činnost prováděnou ve vztazích nadřízenosti a podřízenosti.

ked

8

Státní kontrola

- Systém státní kontroly v sobě zahrnuje **kontrolu**:
 - **prováděnou ministerstvy**,
 - **dalšími ústředními orgány státní správy**,
 - **orgány územní samosprávy**,
 - **ostatními orgány státní správy, do jejichž působnosti patří**:
- specializovaná kontrola**,
 - odborný dozor nebo**
 - inspekce podle zvláštních právních předpisů.**

ked

9

Kontrola prováděná soudy a Parlamentem

- Soudní soustavu České republiky tvoří Nejvyšší správní soud, Nejvyšší soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy + Ústavní soud.
- **Nejvyšší správní soud** je vrcholným orgánem soudní moci ve věcech, které patří do pravomoci soudů v okruhu správního soudnictví.
- **Správní soudnictví** – podmínkou pro jeho uplatnění je vyčerpání všech řádných opravných prostředků, které zákon připouští.
- **Parlament** – kontrola plnění státního rozpočtu (společně s NKÚ), právo každého poslance interpelovat vládu a její členy ve věcech, které jsou svěřeny do jejich působnosti.

ked

10

Veřejný ochránce práv (ombudsman)

- Ombudsman fakticky nemá žádné pravomoci přímo zasahovat do činnosti veřejné správy.
- Je oprávněn činit pouze ty úkony, které mu zákon výslovně dovoluje, jsou v jeho působení.
- Výsledky jeho šetření jsou zpravidla zainteresovanými subjekty respektovány.
- Činnost ombudsmana je zakotvena **v zákoně č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv**, ve znění pozdějších předpisů.
- Je charakterizován jako osoba působící k ochraně jiných osob před jednáním úřadů a dalších institucí.
- Ochránce je povinen svou funkci vykonávat **nezávisle a nestranně**, musí zachovávat **mlčenlivost**.

ked

11

Veřejný ochránce práv (ombudsman)

- **Může pomoci:**
- když nesouhlasíte s rozhodnutím nebo postupem úřadu,
- když je úřad nečinný – tj. nevydal rozhodnutí ve stanovené lhůtě, nezahájil řízení apod.,
- když si myslíte, že jste měl být účastníkem řízení, ale nepřizvali vás k němu,
- když se domníváte, že se úřad nebo úředník k vám chová arogantně nebo nevhodně,
- události, kterých se stížnost týká, by neměly být starší než 1 rok.
- **Nemůže pomoci:**
- s rozhodováním samosprávy obcí a měst (např. při přidělování obecních bytů, nakládání s majetkem obce, schvalování územních plánů apod.),
- s rozhodovací činností soudů,
- s exekucí,
- s občanskoprávními věcmi (např. spory se sousedy, půjčky, kupní smlouvy, splácení dluhů aj.),
- s pracovněprávními věcmi (uzavírání či ukončování pracovního poměru apod.),
- s trestněprávními věcmi (např. pokud nesouhlasíte s uloženým trestem, zahájením / nezahájením trestního řízení či průběhem vyšetřování apod.),
- jestliže máte výhrady vůči nějakému zákonu.

ked

12

Instituce kontrolního systému v České republice

• Mezi kontrolní instituce ve veřejné správě patří:

- **Parlament ČR**, který je nejvyšším orgánem zákonodárné moci a svou kontrolní činnost vykonává ve vztahu k exekutivě prostřednictvím výborů.
- *Do kompetencí parlamentu patří kontrola dodržování ústavních a jiných zákonů, kontrola činnosti vlády a plnění státního rozpočtu.*
- *Mezi základní formy kontroly patří plenární zasedání, poslanecké a senátní výbory, komise, průzkumy a interpelace.*
- **Vláda** je nejvyšším orgánem výkonné moci a svou kontrolní činnost vykonává ve všech oblastech veřejné správy, které řídí. Kontrolní činnost provádí prostřednictvím ministerstev.
- **Ústřední orgány státní moci ČR** vykonávají vnější kontrolu v rozsahu své působnosti vymezené zákony.

13

Instituce kontrolního systému v České republice

- **Nejvyšší kontrolní úřad ČR** je nezávislým kontrolním orgánem, který provádí kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu, dále provádí kontrolu státního závěrečného účtu, hospodaření ČR s prostředky poskytnutými jí ze zahraničí a s prostředky, za něž převzal stát záruky. Kontrole podléhají všechny správní úřady včetně ministerstev, organizační složky státu, právnické a fyzické osoby, pokud disponují výše uvedenými prostředky a Česká národní banka.
- **Česká národní banka** je zřízena podle článku 98 Ústavy ČR. Zabezpečuje bankovní dohled, tj. předcházení krizím bankovního systému.
- **Veřejný ochránce práv** působí jako kontrolní instituce v rozsahu stanoveném zákonem č. 349/1999 Sb., k ochraně osob před jednáním úřadů a institucí, jakož i před nečinností státních úřadů. Jeho kontrolní působnost se týká ministerstev, ústředních orgánů, jimi zřizovaných organizačních jednotek, obcí při výkonu státní správy. Z jeho kompetencí jsou vyjmuti prezident republiky, vláda, Nejvyšší kontrolní úřad, státní zastupitelství a soudy.

14

Instituce kontrolního systému v České republice

- **Úřad pro ochranu hospodářské soutěže** působí v rámci odhalování kartelových dohod a dodržování procesů týkajících se zadávání veřejných zakázek a kontroly zneužití dominantního postavení soutěžitelů.
- **Státní úřad pro jadernou bezpečnost** dohlíží nad jadernou bezpečností, nad fyzickou ochranou jaderných zařízení, nad radiační ochranou a havarijní připraveností v prostorách jaderného zařízení nebo pracovišť se zdroji ionizujícího záření.
- **Energetický regulační úřad** vykonává kontrolní činnost v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, kontroluje požadovanou kvalitu dodávek a služeb.

ked

15

Instituce kontrolního systému v České republice

- **Státní inspekce** provádějí kontrolu prostřednictvím institucí zřízených ministerstvy kompetenčními zákony.
- *Řadíme sem například Českou obchodní inspekci, Českou energetickou inspekci, Českou školní inspekci, Český inspektorát lázní a zříděl, Drážní inspekci a další.*
- **Subjekty zřízené za účelem kontroly** dané instituce vykonávají kontrolu v rámci přenesené působnosti státní správy.
- *Jsou to například Rada České televize, Rada Českého rozhlasu. Do této skupiny patří i profesní komory, Senáty veřejných vysokých škol, Správní rady vysokých škol.*

ked

16

Další rozlišení veřejné kontroly

- **Správní (administrativní) dozor**, který je realizován vůči subjektům, které nejsou příslušnému orgánu organizačně podřízeny, existují vně systému veřejné správy. Je zaměřen na dodržování zákona a ostatních právních předpisů.
- **Dohled** je charakterizován tím, že je realizován za účelem ověření správnosti výkonu určité činnosti, není prováděn následně.
- **Inspekce** je považována za druh kontrolní činnosti, která má obdobnou povahu jako dozor nebo odborný dozor. Může být organizačně uspořádána do relativně samostatné soustavy nebo fungovat jako součást příslušného správního úřadu.

ked

17

Členění veřejné kontroly podle odborného výkonu

- **Laická (občanská) kontrola**, kterou realizuje široká veřejnost. Každý občan má právo a povinnost ji provádět buď svou účastí na zasedání zastupitelstva kraje, obce, nebo prostřednictvím svých zástupců ve volených orgánech. Může podávat interpelace, zúčastňovat se veřejně organizovaných anket a vyžadovat informace od institucí veřejné správy a jimi zřizovaných subjektů. Je orientována na ty činnosti veřejné správy, které občan může posoudit.
- **Odborná (profesionální) kontrola**, která je realizována odbornými útvary uvnitř organizace nebo odbornými institucemi, zřízenými zákonem k provádění přesně vymezeného způsobu a zaměření kontrolní činnosti. Profesionální kontrola je kontrolována samosprávnými orgány vyššího stupně. Výsledky zjištěné profesionální kontrolou jsou zveřejňovány.

ked

18

Finanční kontrola

- V souvislosti s hospodařením s finančními prostředky státu je prováděna finanční kontrola podle pravidel **zákonu č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole)**.
- Tato kontrola je zaměřena zejména na finanční toky mezi orgány veřejné správy, orgány veřejné správy a příjemci veřejných finančních podpor a vztahy uvnitř orgánů veřejné správy.

ked

19

Finanční kontrolu tvoří:

- tzv. **veřejnosprávní kontrola** vykonávaná Ministerstvem financí, územními finančními orgány, správci kapitol státního rozpočtu, poskytovateli veřejných finančních podpor a územními samosprávnými celky, dále
 - tzv. **finanční kontrola** vykonávaná prostřednictvím svých kontrolních orgánů, či zmocněnců, a
 - tzv. **vnitřní kontrolní systém**, který funguje podle mezinárodních smluv tam, kde mají svoji působnost mezinárodní organizace.
- *Kromě těchto druhů vymezuje zákon navíc povinnost **interního auditu**.*

ked

20

Hlavními cíli finanční kontroly je prověřovat:

- **dodržování právních předpisů** a opatření přijatých orgány veřejné správy v mezích těchto předpisů při hospodaření s veřejnými prostředky k zajištění stanovených úkolů těmito orgány,
- **zajištění ochrany veřejných prostředků** proti rizikům, nesrovnalostem nebo jiným nedostatkům způsobených zejména porušením právních předpisů, nehospodárným, neúčelným a neefektivním nakládáním s veřejnými prostředky nebo trestnou činností,
- **včasné a spolehlivé informování vedoucích orgánů** veřejné správy o nakládání s veřejnými prostředky, o prováděných operacích, o jejich průkazném účetním zpracování za účelem činného usměrňování činnosti orgánů veřejné správy v souladu se stanovenými úkoly,

ked

- **hospodárný, efektivní a účelný výkon veřejné správy.**

21

Použitá literatura

- HALÁSEK, D. *Veřejná ekonomika*. 2. vyd. Opava: Optys, 2007, 207 s. ISBN 80-85819-60-0.
- PEKOVÁ, J., J. PILNÝ a M. JETMAR, 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-351-5.
- STIGLITZ, J. E. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha: Grada, 1997, 661 s. ISBN 80-7169-454-1.
- STRECKOVÁ, Y. A KOL. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 1998, 214 s. ISBN 80-7226-112-6.
- TETŘEVOVÁ, L. *Veřejná ekonomie*. 1. vyd. Příbram: Professional Publishing, 2008, 185 s. ISBN 978-80-86946-79-5.
- TETŘEVOVÁ, L. *Veřejný a podnikatelský sektor*. 1. vyd. Příbram: Professional Publishing, 2009, 190 s. ISBN 978-80-86946-90-0.

ked

22